

Archivaria, the Journal of the Association of Canadian Archivists, 57(2004)

Archivaria, časopis Društva kanadskih arhivista, u svesku br. 57 (proljeće 2004) donosi blok članaka posvećenih temi godišnjeg skupa Društva, održanog u Torontu 2003. godine, a to je odnos povijesti i arhivistike. Iza toga slijede uobičajene rubrike – *Kontrapunkt*, *Proučavanje dokumenata*, *Bilješke i komunikacija*, s različitim stručnim radovima i osvrtima, a na kraju sveska nalaze se recenzije i prikazi knjiga i izložbi (147-172), kao i nekrolozi preminulim kolegama – Johnu Hallu Archeru i Donaldu Stuartu Richanu (173-180).

Prvi od tri članka posvećena temi godišnjeg skupa kanadskih arhivista jest rad Toma Nesmitha s naslovom *Što povijest ima s tim: ponovno razmatranje uloge povijesnog znanja u arhivističkom radu* (What's History Got to Do With It?: Reconsidering the Place of Historical Knowledge in Archival Work), 1-27.

Parafrazirajući riječi pjesme Tine Turner, Nesmith ukazuje na bitnu vezu između povijesnog znanja i arhivističkog rada, prikazujući pregledno različite etape razvoja tog odnosa tijekom povijesti kanadske arhivske službe, poglavito od sredine XX. st. Nesmith ukazuje na činjenicu da su počeci arhivske službe u Kanadi bili blisko povezani sa strukom povjesničara, povijesnim znanjima i metodologijom povijesnog istraživanja, pa su i arhivisti bili poglavito povjesničari. Povijesno znanje bilo je dovoljno za savladavanje problema koji su bili aktualni tijekom 1960-ih godina – vrednovanje, opis i korištenje.

Tijekom 1970-ih došlo je do postupnog osamostaljenja struke i udaljavanja od povijesti. To je vrijeme kada se struka bavila uspostavljanjem standarda opisa, poboljšanjem procesa i tehnika za upravljanje arhivskim funkcijama, automatizacijom službe, elektroničkim zapisima, arhivskim zakonodavstvom, odnosom prema spisovodstvu, informacijskim upravljanjem i slično. U skladu s time, godišnji skupovi ACA-e organizirani su odvojeno od dotadašnjih skupova održavanih u zajedništvu s povjesničarima i općenito s društvenim i humanističkim znanstvenicima.

Zanimljiv je obrat do kojeg dolazi sredinom 1990-ih, kada se ponovno uspostavlja svijest o nužnosti povijesnog znanja za uspješan rad arhivista, iako, opravdano ističe Nesmith, taj stav nikad nije potpuno nestao među arhivistima, poglavito među onima koji su se bavili vrstama dokumenata, nosača i spisovodstvenih sustava, jer su uvijek bili svjesni potrebe sagledavanja tih problema u povijesnoj perspektivi. Najnoviji pokazatelj afirmacije ovog stava jest održavanje *Prve međunarodne konferencije o povijesti spisa i arhivskih dokumenata* u Torontu 2003. godine (I-CHORA ili International Conference on the History of Records and Archives, <http://www.fis.utoronto.ca/research/i-chora/programme.html>). Slične promjene uočljive su i u drugim segmentima arhivskoga rada – području opisa, gdje, primjerice, australski sustav temeljen na opisu serija podrazumijeva temeljitije povijesno poznavanje stvaratelja i njihovih funkcija unutar kojih se može kvalitetnije pratiti kontinuitet serija, bez obzira na institucionalne promjene. Slične promjene nastupile su i u radu s elektroničkim zapisima, gdje se pokazala potreba za arhivistima koji će znati analizirati razvoj kontekstualne provenijencije zapisa, metapodataka i povijesti dokumentarnih oblika, te na području makrovrednovanja, kod kojega je također potrebno dobro poznavanje razvoja funkcija i struktura, dokumenata i spisovodstva. Nesmith, dakako, ne izostavlja napomenuti da

jačanje veze između arhivista i povijesti, kao i solidnije povijesno obrazovanje kanadskih arhivista, ima poticaj u općem rastu interesa za povijest i povijesna istraživanja. Taj interes proizlazi i iz svijesti o nedostatnoj povijesnoj obrazovanosti Kanađana i društvenim problemima koji se pojavljuju zbog toga, a svoj odraz ima u radu različitih organizacija koje promiču povijest, u postojanju posebne, za povijest specijalizirane, kanadske TV-tvrtke (History Television) te u dostupnosti genealoške građe na internetu.

Sljedeći je članak *Odgovornost, povijest i arhivi: sukobljeni prioriteti ili povezane različitosti* (Accountability, History, and Archives: Conflicting Priorities or Synthesized Strands?) Johna M. Dirksa, 29-49, u kojemu se istražuje odnos između različitih poimanja arhiva, s naglascima na povijesti, pamćenju, te javnoj odgovornosti i transparentnosti arhivskoga gradiva. I dok ovi pojmovi predmnijevaju različita tumačenja arhiva i arhivskoga gradiva, tj. dokumenata koji se smatraju arhivskima, Dirks ukazuje da bi ovako različite interpretacije trebalo ujediniti u kontekstu arhivskih zadaća. On nam tumači kako je došlo do razvoja pojedinih shvaćanja i poimanja arhiva, odakle dolazi naglašeno inzistiranje na javnoj odgovornosti i transparentnosti, te ukazuje na postmodernističke teoretičare koji smatraju ovakvo shvaćanje previše birokratskim i skućenim. Ono arhive udaljava od trajnijih pojmova – pamćenja, povijesti, nasljeđa. Autor ukazuje na potrebu povijesne odgovornosti (*historical accountability*), u čijem kontekstu jučerašnje organizacije i ustanove te njihovi dokumenti postaju odgovorni za aktivnosti koje se odvijaju u sadašnjosti, u moralnome, a katkad i u pravnome smislu. Ideja povijesne odgovornosti povezuje javnu odgovornost i transparentnost rada stvaratelja i njihove dokumentacije s poviješću i pamćenjem, otvarajući nove mogućnosti za arhive i stvarajući za njih prostor u kojemu će ponovno biti važan čimbenik društva, kako to kaže J. Dirks.

Ellen Scheinberg, u članku s naslovom *Dvije perspektive iste stvari: istraživanje saveznih spisa u predmetima deportacije* (Two Perspectives on the Same Source: an Examination of Federal Deportation Case Files), 51-67, na živopisan način prikazuje dva aspekta svojega profesionalnog iskustva na vrednovanju i izlučivanju gradiva nastalog radom saveznih organa nadležnih za deportaciju imigranata – onoga od kojega je krenula kao arhivist, a potom uključuje ono što je u gledanju na to isto promijenilo njezino stajalište povjesničara, budući da je pristupila izradi doktorske disertacije na gradivu federalnih deportacija tzv. stožera (*federal deportation or headquarter (HQ) case files*) nastalog u programu useljavanja, da bi na kraju nastojala pomiriti ta dva stajališta na način kojim neće biti ugrožena neovisnost arhivista. Ona ponajprije objašnjava institucionalni okvir rada (kontekst) na području useljavanja i pitanju deportiranja u kojemu je postojala neovisnost tog sustava od pravosuđa sve do polovice 1950-ih kada je osnovano Prizivno vijeće za imigrante (Immigration Appeal Board). Gradivo je preuzeto u Državni arhiv Kanade tijekom 1990-ih, pa je tada poduzet i postupak vrednovanja, na masi koja je obuhvaćala 440 d/m dosjea (s 3-300 listova u svakome od njih). Ideja vodilja vrednovanja bila je temeljena na pretpostavci da deblji dosjei ukazuju na kompliciranije slučajeve u kojima je postojao složeniji administrativni postupak. No, zbog nedostatka sredstava izlučivanje nije provedeno do 2000. godine kada je autorica napustila Državni arhiv, pa je gradivo odlučila iskoristiti za svoj doktorat iz povijesti, odabравši temu vezanu uz probleme ženskih imigranata. Radom na temi suočila se s novim spoznajama vezanim uz ovu dokumentaciju. Uočila je da ne postoje zaokružene statistike o ženama imigrantima, te da je statističke podatke moguće rekonstruirati tek iz drugih dijelova

dokumentacije. Uočila je i da bi izlučivanje prema kriteriju debljine dosjea u mnogome okrnjilo njezin uvid u problem ženskog useljavanja, jer su, primjerice, imigrantice iz pojedinih skupina, kao što su useljenice s Kariba, u načelu odbijane, zbog navodne nemogućnosti da se prilagode klimatskim promjenama. S obzirom na ovakve i slične propuste koji nastaju jednostranom metodologijom, ali ujedno i nemogućnošću arhivista da temeljito upoznaju sve nijanse rada stvaratelja, ona moguće rješenje vidi u suradnji multidisciplinarnih timova.

Rubrika *Kontrapunkt* donosi rad Jacquesa Grimarda *Vrednovanje programa i arhivska djelatnost: ocjena rada arhiva i arhivskih postignuća* (Program Evaluation and Archives: »Appraising« Archival Work and Achievements), 69-87, u kojemu on, pregledom literature, pokazuje da i arhivsku djelatnost, kao i sve ostalo, ocjenjujemo temeljem niza različitih pristupa. Osvrće se na kriterije, mjerenja i indikatore – za aktivnosti, proizvode i usluge. Autor je mišljenja da arhivisti trebaju razviti vlastita znanja i metode za ocjenu kvalitete programa, te dalje ispitivati i razvijati teoriju i metodologiju i poticati istraživanja na tom području.

U rubrici *Proučavanje dokumenata* (Studies in Documents) Elizabeth Yakel, člankom *Čitanje, izvještavanje i pamćenje: slučaj dnevnika sestara iz Maryknolla* (Reading, Reporting and Remembering: a Case Study of the Maryknoll Sisters' Diaries), 89-130, prikazuje kontekst nastanka i različite aspekte vođenja dnevnika o svakodnevnom životu pripadnica misionarskog reda sestara sv. Dominika Kongregacije bezgrešnog začeća iz Maryknolla, kao specifičnome dokumentarnom obliku koji čini bitan dio spisovodstva ove zajednice. Red postoji od 1912, a priznat je od 1920. godine. Njegovim statutima i pravilima, sve do Drugoga vatikanskog koncila, bilo je propisano vođenje dnevnika unutar svake regionalne zajednice, sa svrhom izvještavanja matične kuće, dapače čak i sa svrhom objave, radi upoznavanja šire zajednice s radom reda, te sa svrhom čuvanje pamćenja unutar Kongregacije. Sadržaj dnevnika čitao se unutar Kongregacije tijekom večernjih okupljanja, da bi se različiti ogranci međusobno bolje upoznali, a bio je uvršten i u anale kojima se zajednica predstavljala javnosti i putem te forme čuvala kolektivno pamćenje. Dnevnici su ukinuti ne samo zbog ocjene da se radi o (anakronom) obliku kontrole unutar zajednice, već i zbog niza praktičnih razloga: misije su postajale vremenom malobrojnije i temeljene na individualnom radu, a istodobno je u njima nestala čvršća hijerarhijska struktura. Vremenom se rad sestara sve više integrirao u rad drugih ustanova (škola, bolnica i sl.) koje ga onda i same prate putem svojih sustava posloводства i spisovodstva.

Robert C. Fischer u opsežnom članku *»Bakina pripovijest«: usmena tradicija, obiteljsko pamćenje i tajanstveni rukopis* (»The Grandmother's Story«: Oral Tradition, Family Memory, and a Mysterious Manuscript), 107-130, opisuje svoje iskustvo istraživanja podrijetla, te autentičnosti i pouzdanosti anonimnog rukopisa koji je otkrio ne znajući ništa o njegovoj provenijenciji, tj. autoru, ali zainteresiravši se zbog obiteljskog prezimena Fischer koje se u dokumentu spominje. Radilo se o anonimnom zapisu jedne gotovo nepismene osobe (u izvornome tekstu uopće nema interpunkcije), ispostavilo se kasnije njegove bake, u kojemu ona opisuje povijest obitelji, tj. svojega djeda i bake, lojalista Lewisa Fischera i Mary Barbare Till, te opisuje njihov dolazak u provinciju New Brunswick 1783. godine, u tada još potpuno divlji krajolik u kojem će kasnije nastati glavni grad provincije, Fredericton. Rukopis je nastao prema kazivanjima koje je njegova

baka čula od svojih roditelja u razdoblju prije 1841. godine, a zabilježila ga je tek između 1879. i 1886. godine. Svojim istraživanjem autor je sravnio njezinu pripovijest s tiskanim izvorima, drugim arhivskim dokumentima i privatnim zabilješkama različitih osoba, da bi došao do zanimljivih zaključaka o nesumnjivoj vrijednosti usmene (oralne) tradicije koja značajno doprinosi slici o događajima iz prošlosti, a u ovome konkretnom slučaju, dakako, i povijesti obitelji Fischer.

I konačno, prije završnih rubrika s prikazima knjiga, izložbi i sličnog, nalazi se članak Michaela Attasa *Povećanje čitljivosti dokumenata uz pomoć metode spektroskopskog snimanja* (Enhancement of Document Legibility Using Spectroscopic Imaging), 131-145, koji opisuje kako je metodom spektrografije učinio čitljivim tekst dviju povijesnih pergamena na kojima su nastupila različita oštećenja, od izbledjele tinte do stopljenosti znakova s crtama u podlozi i nečitljivosti znakova zbog ispravaka učinjenih na njima tijekom vremena.

Rajka Bućin